

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Ірина Миколаївна ЧІСТЯКОВА

Завідувачка кафедрою міжнародних відносин та права, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет «Одеська політехніка», пр. Шевченко, 1, Одеса, 65044, Україна

E-mail: i.m.chistyakova@opu.ua,

Iryna CHISTIAKOVA

Head of the Department of International Relations and Law, PhD in Philosophy, Associate Professor, National University «Odesa Polytechnic», 1 Shevchenko Avenue, Odessa, 65044, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0182-9334>

Галина Володимирівна ВОРОБІЙОВА

Кандидатка історичних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин та права, Національний університет «Одеська політехніка», пр. Шевченко, Одеса, 1, 65044, Україна

E-mail: h.v.vorobyova@gmail.com,

Halyna VOROBIOVA

PhD in History, Associate Professor of the Department of International Relations and Law, National University «Odesa Polytechnic», 1 Shevchenko Avenue, Odessa, 65044, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6709-9899>

УДК 327.8:94

ШЛЮБНА ДИПЛОМАТІЯ ДИНАСТІЇ РЮРИКОВИЧІВ

Received 30 May 2023; revised 21 June 2023; accepted 30 June 2023

DOI: 10.15421/352322

Анотація

Стаття присвячена проблемі шлюбної дипломатії правлячої династії Рюриковичів княжої доби України-Русі.

Сьогодні є очевидним є те, що ряд питань потребують переосмислення та нового погляду, наприклад, актуальною темою є з'ясування особливостей становлення та зовнішньополітичні наслідки шлюбної дипломатії княжої Русі та ряд інших питань інституту дипломатії.

У даному дослідженні зроблена спроба проаналізувати зовнішньополітичний вплив та наслідки шлюбної дипломатії династії Рюриковичів на міжнародну політику середньовічної Русі-України.

У статті з'ясовано, у чому закладається відмінність понять «династія» та «династичний шлюб».

Аналіз наукової літератури засвідчив, що всі монархічні держави розвивались за принципом династичних циклів, що означає зміна однієї правлячої династії іншою правлячою династією.

Акцентовано, що у Середньовічній Європі міждинастичні шлюби були найпотужнішим засобом зміцнення політичних союзів між державами, які були спрямовані на поліпшення дипломатичних відносин між державами.

Наголошено, що саме середньовічна шлюбна дипломатія є історичним та політичним підґрунтям для реалізації ефективної та перспективної моделі зовнішньої політики та формування дипломатичних зносин України з іншими державами.

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що шлюбна дипломатія Середньовічної Русі дала можливість встановити мірні зовнішні зносини України-Русі з середньовічним західноєвропейським світом і Візантією. Крім того, у дослідженні наголошено, що ключовим наслідком становлення традицій середньовічної європейської шлюбної дипломатії стали формування сучасних засад дипломатичного церемоніалу, етикету, протоколу та основ міжнародних переговорів у сучасному світі.

Підкреслено, що незважаючи на позитивні зрушення, які дала шлюбна дипломатія, деякі питання, зокрема пов'язані з становленням гендерної династичної еліти держави, ще не достатньо висвітлені та систематизовані у науковій літературі. Зокрема, сучасні дослідники продовжують дискутувати про достовірність дат народження руських князів і спадкоємців, співвідносячи їх із хронологією історичних подій. Останнє, загалом значно ускладнює дослідження. В основному історики обґрунтовують ті дати, які не виходять за часові рамки історичних понять.

Ключові слова: зовнішні відносини, династія, князь, княжна, шлюб, дипломатія.

MARRIAGE DIPLOMACY OF THE RURIKOVICH DYNASTY

Abstract

The article is devoted to the problem of marriage diplomacy of the ruling Rurikovich dynasty of the princely era of Ukraine-Rus.

Today, it is obvious that a number of issues require rethinking and a new look, for example, a relevant topic is to clarify the peculiarities of the formation and foreign policy implications of the marriage diplomacy of princely Rus and a number of other issues of the institution of diplomacy.

This study attempts to analyze the foreign policy influence and consequences of the Rurikovich dynasty's marriage diplomacy on the international policy of medieval Rus-Ukraine.

The article clarifies the difference between the concepts of "dynasty" and "dynastic marriage".

The analysis of scientific literature has shown that all monarchical states developed on the principle of dynastic cycles, which means that one ruling dynasty is replaced by another ruling dynasty.

It is emphasized that in Medieval Europe, inter-dynastic marriages were the most powerful means of strengthening political alliances between states, which were aimed at improving diplomatic relations between states.

It is emphasized that medieval marriage diplomacy is the historical and political basis for the implementation of an effective and promising model of foreign policy and the formation of Ukraine's diplomatic relations with other states.

The study shows that the marriage diplomacy of Medieval Rus made it possible to establish measured foreign relations between Ukraine-Rus and the medieval Western European world and Byzantium. In addition, the study emphasizes that the key consequence of the formation of the traditions of medieval European marriage diplomacy was the formation of modern principles of diplomatic ceremony, etiquette, protocol and the basis of international negotiations in the modern world.

It is emphasized that despite the positive developments brought about by marriage diplomacy, some issues, in particular those related to the formation of the gender dynastic elite of the state, are not yet sufficiently covered and systematized in the scientific literature. In particular, contemporary researchers continue to debate the reliability of the dates of birth of Russian princes and heirs, correlating them with the chronology of historical events. The latter, in general, greatly complicates research. Historians mainly substantiate those dates that do not go beyond the time frame of historical concepts.

Keywords: *foreign relations, dynasty, prince, princess, marriage, diplomacy.*

Постановка проблеми.

Дослідження шлюбної дипломатії династії Рюриковичів княжої доби України-Русі є історичним та політичним підґрунтям для реалізації ефективної та перспективної моделі зовнішньої політики та формування дипломатичних зносин України з іншими державами. Ряд вітчизняних науковців займаються дослідженням різних соціально-економічних аспектів розвитку давньої Русі. Однак вони досліджені через призму формаційного підходу, приділяючи основну увагу соціально-економічному аспекту. Проте існує низка проблем, які потребують подальшого дослідження, зокрема, до означеної проблематики слід віднести з'ясування питання становлення та формування інституту дипломатії Русі-України. Сьогодні є очевидним є те, що ряд питань потребують переосмислення та нового погляду, наприклад, актуальною темою є

з'ясування особливостей становлення та зовнішньополітичні наслідки шлюбної дипломатії княжої Русі та ряд інших питань інституту дипломатії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі державотворчих процесів Русі-України присвячено ряд досліджень вітчизняних істориків: Михайла Грушевського [Грушевський 1991], а також фундаментальна праця Миколи Аркаса «Історія України-Русі», у якій зібрано всю історію українського народу до початку ХХ століття, та інші.

Переосмислення історії України в контексті модерних міждисциплінарних досягнень надає змогу збагатити вітчизняну науку, а використання комплексного українознавчого підходу дозволяє всебічно висвітлити проблематику в працях: Ясинецької О. [Ясинецька 2018]; Войтовича Л. [Войтович

2000]. Означеній тематиці частково торкалися всі фахівці, які займаються вивченням давньослов'янської історії, зокрема, важливе місце посіли такі дослідники, як Рібаков, Толочко, Морозов і Назаренко.

Мета статті. У статті проаналізовано вплив шлюбної дипломатії династії Рюриковичів на зовнішню політику Русі-України.

Виклад основного матеріалу.

У сучасному науковому середовищі загальноприйнятим алгоритмом є дослідження зовнішньої політики монархічних держав через призму особливостей розвитку правлячих династій та впливу родинних зв'язків правлячої династії на формування векторів дипломатії та зовнішньої політики у державі.

Для розв'язання поставленої мети у дослідженні необхідно з'ясувати, що таке терміни «династія» та «династичний цикл».

Династія – це сім'я або лінія успадкування правителів країни, які ведуть своє походження від загального предка.

Проведений аналіз наукової літератури дозволив прийти до висновків, що всі монархічні держави розвивались за принципом династичних циклів, що означає зміна однієї правлячої династії іншою правлячою династією. Династичний цикл був притаманний ще цивілізації, яка виникла у Стародавньому Єгипту. Так, сучасна історична наука використовує династичний цикл як засіб побудови хронологічного розвитку єгипетської цивілізації (наприклад, перша династія – 3218-3035 роки до н.е., протягом 183 років у Стародавньому Єгипті правило 10 династій).

Авторитетна енциклопедія Британіка наводить список правлячих династій світу, які згруповані в енциклопедії в алфавітному порядку, за місцем панування, за етнічною або релігійною приналежністю [List of dynasties 2023]. Усього в історичному просторі налічується 344 правлячі династії, 59 мовних угруповань. До найбільших правлячих династій відносяться: Італійські / римські – 46 династій, Індійські – 42 правлячі династії, 26 іранських правлячих династій, 16 династій китайських імператорів, та по одній правлячій династії – було у 33 державах світу. Що стосується українських теренів, то тут першою

правлячою династією були Рюриковичі.

Оскільки межі даного дослідження не дозволяють детально проаналізувати весь період правління династії Рюриковичів, тому зосередимо нашу увагу передусім на дослідженні особливостей шлюбної дипломатії династії Рюриковичів, яка правила на українських теренах.

Отже, як вже зазначено вище династичне правління було притаманно і східним слов'янам. Перша правляча династія на території Давньої Русі була варяжською (норманською, скандинавською) – це династія Рюриковичів. Означена династія являється князівським родом нащадків варяга Рюрика, яка правила Руссю-Україною у період княжої Русі. Крім того, термін династія Рюриків також означав узагальнюю назву для споріднених спільним походженням князівських династій країн Східної та Центральної Європи.

У Середньовічній Європі міждинастичні шлюби були найпотужнішим засобом зміцнення політичних союзів між державами, які були спрямовані на поліпшення дипломатичних відносин між державами. Давня Русь як об'єкт міжнародної політики не була виключенням із цього правила. Династичні шлюби є невід'ємною частиною дипломатичних відносин середньовічної Русі.

Найбільш цінним серед історичних джерел, в яких описано дипломатичні відносини династії Рюриковичів, на наш погляд, є «Повісті временних літ» (далі – Повісті). Проте, в цьому історичному джерелі містяться певні неточності окремих дат та описів подій, втім завдяки порівнянню з іншими історичними джерелами можна перевірити та встановити історичну правду.

Князі Давньої Русі, згідно з переказами Повісті, являлись нащадками варязького князя Рюрика (бл. 862 р.). Наступник Рюрика був князь Олег, якій завоював Київ та встановив контроль над торговим шляхом по Дніпру до Чорного моря. Після Олега правління належало князю Ігорю та княгині Ользі. Їх син князь Святослав значно розширив територію руського князівства.

У «Повісті временних літ» [Повість врем'яних літ], розглянуто правління

династії Рюриковичів. Крім того, частково опис дипломатичних відносин Давньої Русі зберігся у найвідоміших історичних джерелах, таких, як «Договір Русі з Візантією 911р.», а також у «Повчанні Володимира Мономаха» [Повчання Володимира], у «Статуті князя Володимира про церковні суди», «Статуті князя Ярослава про церковні суди», «Заповіті Ярослава Мудрого», «Руської Правди» та ін. [Хрестоматія з історії 2003: 24-41].

Проте, описані в ряді історичних джерел родинні зв'язки у династії Рюриковичів викликають сумнів у науковому середовищі. Зокрема, дискусійним залишається питання родинних зв'язків між князем Олегом та княгинею-регентшою Ольгою. Так, в історичних джерелах є припущення, що Ольга була рідною донькою Олега. Втім іншому історичному джерелі у початковому літописі згадується лише, те що Олег у 903 р. привів Ігореві дружину з болгарського міста Плескова – Ольгу. На підставі звістки одного з літописів, що Плесків ототожнювали з болгарським містом Пліскувою тому Ольгу називали болгарською книжною. Попри те, що це припущення пояснює багато фактів давньої української історії, не можна вважати повністю доведеним.

Дискусійним залишається проблема зовнішньої політики Ольги особливо у проблемі з'ясування точної дати хрещення Ольги. У джерелах є інформація, що у 955р., за літописним численням, Ольга вирушила до м.Константинополя, де й охрестилася. Однак, грецький імператор Костянтин Порфирорідний розповідає перебування Ольги у Константинополі було 957р. і згадує її хрещенні [Saint-Olga 2023]. Ймовірно, Ольга хрестилася раніше за поїздку до Константинополя, у Києві, де вже тоді було багато християн-варягів. За даними (деяких) літописців, 959р. Ольга організувала та відправила посольство до німецького короля Оттона I з проханням надіслати єпископа та священників, щоб було виконано, втім посланий єпископ повернувся ні з чим. Спроби Ольги повернути до християнства свого сина Святослава були, за літописною звісткою, марними. Однак, княгиня Ольга була першою зареєстрованою жінкою-правителем на Русі та

першим членом правлячої династії Києва, яка прийняла християнство, завдяки проведенню ефективної зовнішньої політики. Ольга була канонізована як перша свята православної церкви – Ольга свята, у хрещенні Олена [Филипчук 2023].

Як незалежний правитель, син Ольги Святослав відмовився від дипломатії та провадив вельми агресивну зовнішню політику направлену на захоплення нових територій. В результаті таких дій Святославу вдалось значно розширити територію Руської держави. У 964 р. князь Святослав підкорив своїй владі племена волзьких булгар, аланів, радимичів і в'ятичів. Впродовж 965-968 рр. тривало військове протистояння між Руссю та Хозарським Каганатом, результатом цього протистояння стало повний розгром та знищення Хозарського каганату. У 968 році князь Святослав допоміг візантійському імператору Никифору Фоці придушити болгарське повстання, але коли Святослав спробував закріпитись у Болгарії, візантійці відправили до Києва печенігів. Святослав був змушений повернутись до Києва, де йому швидко вдалось вигнавши печенігів ці столиці. Свою державу Святослав поділив між своїми синами, яких зробив намісниками Русі – Ярополка посадив у Києві, Олега в м Овруч та Володимира у Новгороді. Сам Святослав загинув, потрапивши у засідку на Дніпрі.

У князя Святослава був гарем, але матері його синів в історичних джерелах згадуються лише про двох жінок: Марусю, дочку Марка Любечанина, та ключницю княгині Ольги, вона ж мати Володимира. Про походження Малусі досі точаться дискусії в науковій літературі. Є припущення, що це була угорська принцеса, яку звали Презлава. Щодо назви, то це помилковий висновок із тексту угоди 944 року. В іншому історичному джерелі сказано, що Такшоні, ймовірно, зміцнив свій союз з Угорщиною, одружившись із донькою угорського принца.

Відмова київського князя Володимира Святославича від одновекторної зовнішньої політики, спрямованої лише на підтримання дипломатичних відносин з Візантією та почав налагоджувати відносини з різними

європейськими державами став новим етапом давньоруської зовнішньої політики.

Володимир Святославич встановив дипломатичні зносини зі Священною Римською імперією (Німеччина) та Польщею. До того ж, загальновідомим є історичний факт, що саме Володимир започаткував на Русі традицію шлюбної дипломатії для розв'язання проблем у зовнішній політиці. Зокрема, Володимир у 989р. одружився з сестрою візантійського імператора Василя II Болгаробійця Анною.

Володимир I (960-1015) зміцнив правління династії Рюриковичів у тому числі і завдяки династичним шлюбом з Оловою, Рогнідою, Малфрідаю, Аделлю, Анною Порфірогенетою. Про численні шлюби князя Володимира тривають дискусії. Так, у Швеції Володимир домовився про підтримку варягів і скріпив цю угоду шлюбом з донькою Швецького правителя Оловою у 978/979 рр. Олова була першою дружиною князя Володимира і мала знатне шведське та норвезьке походження. Є припущення, що ім'я Олова це лише відбиток імені її батька Олофа (Улофа).

У 980 року, після невдалих переговорів про союз із полоцьким князем, результатом яких мав стати шлюб Володимира з Рогнедою, Полоцьк був узятий Володимиром, а вся сім'я Рогнеди була знищена, а сама Рогнеда проти її волі стала дружиною Володимира. Володимир дав Рогнеді слов'янське ім'я Горислава. Від Володимира вона народила кількох дітей. Після того, як Рогнеда прийняла християнство, вона відмовилася від свого шлюбу і постриглася в черниці під ім'ям Анастасія. Третьою дружиною Володимира стала вдова Ярополка Святославича. Коли від цього шлюбу народився Святополк, опоненти Володимира стверджували, що він народився від двох батьків – Ярополка і Володимира. Подальша доля «княгині» невідома.

У 981 році Володимир пішов на племена радимичів і зайняв міста Перемишль, Червень та інші міста Руської землі. Такий воєнний успіх Володимира був частково зумовлений його здатністю подружитися з хорватськими племінними князями. Про це свідчить той факт, що він мав двох чеських дружин Малфріду та Аделу. Мальфріда була донькою

одного з князів Турина, яка за легендою була нащадком легендарного Тура, на що вказує скандинавська етимологія її імені. Малфріда померла у 1002 р. Аделя, можливо, була донькою перемишльського князя.

Могутні хорватські князі та їх столиця Стольськ були розрубані у 981 році, про що свідчить зруйнування та занепад цього міста. Тому цілком імовірно, що союзником Володимира в кампанії 981 року був Перемишльський князь. Ім'я княгині Адель імовірно має перемишльське коріння або моравське чи чеського походження [Владимир Святославич].

Анна Порфірогенета (963-1011) була візантійською царівною, донькою імператора Романа II і сестрою Василя II Багрянородного, дружиною Володимира Святославича.

Весілля між Анною та Володимиром відбулось у 989 році, після того, як військо Володимира увійшло до Криму і захопило велике візантійське місто Корсунь. Осада Корсуня було засобом примусити візантійського імператора Василя II виконати свою обіцянку видати свою сестру за князя Володимира. Адже, на передодні руська дружина допомогла Василю II придушити повстання на чолі з Вардою Фокою. Після завоювання Корсуня, за домовленістю з імператором Василем II Володимир прийняв хрещення та приніс християнство до всієї Руської держави та повернув Корсунь Візантії в обмін на свою наречену. У літописі ім'я Анни пов'язане з поширенням освіти, культури та церковного будівництва на Русі. Також у науковій літературі є припущення, що родинні зв'язки Анни з дружиною німецького імператора Оттона II могли сприяти примиренню між Руссю та Священною Римською імперією. За однією з версій, у шлюбі Володимира з Анною народилася донька Добронега (Марія – ім'я при хрещенні), а також сини Борис і Гліб [Вортман 2003].

Добронега Володимирівна (1011-1087) була донькою князя Володимира та Анни (сестра візантійського імператора Василя II). Існує також припущення, що матір'ю Добронеги була інша жінка Володимира. Також є версії, що батьком Добронеги

був Борис Володимирович. У 1041р. Ярослав Мудрий видав Добронегу заміж за польського короля Казимира I Відновителя, чим врятував Польщу від підпорядкування Священній Римській імперії. Від шлюбу з Казимиром Добронега народила Болеслава, Владислава Германа, Мешка, Отто та доньку Святославу. Після смерті Казимира у 1058р., новим королем Польщі став її старший син – Болеслав II Сміливий. Добронега мала значний вплив на свого сина [Rurikid Dynasty 2023].

Згідно гіпотези англійської дослідниці Н.Дей у Володимира та Анни ще була дочка Агата, яка потім стала дружиною короля Англії Едварда Вигнанця та матерію Едгара Етелінга та Святої Маргарити Шотландської. Втім, походження Агати в науковому середовищі залишається дискусійним. Більш ймовірно, що Агата була дочкою Ярослава Мудрого [Дэй 2009]. Вірогідно, що у Володимира могло бути ще 3 дочки – Ірина, яка була дружиною Ісаака Комніна – сина, Візантійського імператора Алексія I. Це був перший випадок шлюбу візантійки з руською княжною.

Багатовекторну зовнішню політику князя Володимира продовжив і розвинув його син Ярослав Мудрий [Kievan Rus]. Не відмовляючись від традиційних для Русі відносин із Візантією, Ярослав зав'язував нові дипломатичні відносини з Європою. Основою зовнішньої політики Ярослава були укладання династичних шлюбів з європейськими правлячими династіями. Ярослав Мудрий з 1019р. був одружений з донькою шведського короля Олава Шетконунга Ейріксона Інгігердою. У посаг вона отримала місто Альдейгаборг і прилеглі до нього землі. Перед церемонією одруження Інгігерда перейшла у православну віру, прийнявши ім'я Ірини. Ключовою передумовою укладання династичного шлюбу, було те, що майбутнє подружжя має сповідувати одну релігію, але якщо один із подружжя сповідують різні релігії, то наречена має прийняти релігію свого майбутнього чоловіка. На її честь було збудовано Ірининський монастир у Києві (XI ст.). Вона стала другою дружиною Ярослава Мудрого (перша дружина князя Ганна, та його

сестри були захоплені в полон польським королем Болеславом) [Котляр 2013].

Торгівля зі Сходом та Заходом відігравала важливу роль у Давній Русі XI століття, і Ярослав підтримував дипломатичні відносини з європейськими державами – Францією, Німеччиною, Англією, посилив зносини з традиційними для Русі партнерами Польщею, Угорщиною та Чехією. У 1043р. Ярослав програвши війну з Візантією і почав збивати антивізантійську коаліцію із європейських країн. Імператор Костянтин IX Мономах вимушений був укласти мирну угоду в 1046р., та згодом (перед 1052р.) укріпити цю угоду династичним шлюбом із сином Ярослава Мудрого Всеволода і доньки візантійського імператора Марії [Yaroslav the wise 2023].

Дочка, Анна Ярославна (1032/1036 р.– 1075/1089 р.), стала дружиною французького короля Генріха I (19 травня 1051р). Вона від шлюбу мала двоє синів: старшого, майбутнього короля Франції Філіпа I (1061-1108 рр.), і молодшого Гуго, засновника династії графів Вермандуа. Після смерті Генріха Анна Ярославна залишила королівський двір. Регентом при малолітньому Філіппові став чоловік сестри покійного короля граф Балдуїн Фландрський. Будучи опікункою сина, Анна Ярославна продовжувала ставити свій підпис на державних актах. На одному з них є кириличний підпис: «Anna regina» (латиною), тобто «Анна королева». Відомий лист римського папи Миколая II до Анни Ярославни (1059р.), в якому він наголошує на її благочесті й щедрості стосовно церкви, заснувала, зокрема, монастир св. Вінцента в Санлісі (бл. Парижа). Ім'я Анни Ярославни зустрічається в документах до 1075 року.

Востаннє ім'я Анни Ярославни стоїть на документі 1075 р. Дехто з істориків вважає, що вона вернулася на Русь, однак цьому немає підтвердження в історичних джерелах. У кінці XII ст. вчений абат Менетріє Франції. Напис на надгробку говорить: «Тут спочиває леді Анна, вдова короля Генріха виявив надгробок Анни Ярославни в церкві абатства Вільєр поблизу Етамп» [Котляр 2023].

Друга донька Ярослава Єлизавета Ярославна (1025-1067) вийшла заміж за

норвезького короля Гаральда Суворого (конунга Норвегії 1046-1066 рр.). По смерті Гаральда у 1066 р. згідно за повідомленням Адама Бременського, Єлизавета Ярославна вийшла заміж – за короля Данії Свена II Естрідсена (1029-1076). В ісландських сагах згадується про двох дочок Єлизавету Ярославну-Марію та Інгігерду.

Дочка Ярослава Мудрого Анастасія Ярославна стала дружиною угорського короля Андраша I. Шлюб Анастасії Ярославни з Андрашем відбувся, мабуть, у 1046р., коли той за допомогою Русі зміг заволодіти угорським тронем. Шлюб Анастасії Ярославни з Андрашем був одним із заходів європейської матримоніальної політики Ярослава Мудрого, який відійшов від традиційного візантійського вектору дипломатії своїх попередників. Анастасія Ярославна мала у шлюбі з Андрашем двох синів: Шаламона (1052 р., був королем 1063-1074 р.) і Данила. Після смерті Андраша й воцаріння його брата Бели I (1060-1063 рр.) Анастасія Ярославна була у вигнанні в Германії аж до своєї смерті [Котляр 2003].

По смерті Ярослава Мудрого (1054р.) із послабленням державної єдності Київської Русі послабшала інтенсивність її зовнішньої політики.

В монографії відомого українського історика Л.В.Войтовича наголошено, що через відсутність надійних джерел багато загадок з генеалогії династії Рюриковичів залишаються не розгаданими. Дані про членів правлячої династії розміщені у вигляді генеалогічних таблиць. Династія Рюриковичів налічувала майже 60 дочок від князів Рюриковичів та на жаль, у 10 дочок не встановлені власні імена, але мають ім'я по батькові (наприклад, 16.NN Федорівна) [Войтович 2000].

Отже, династичні шлюби укладалися з метою об'єднати дві правлячі династії та таким чином зміцнити шлюбними узами

дві країни. Ключовим результатом такої шлюбної дипломатії було значне поживлення міжнародної політики та дипломатичних зносин у Середньовічній Європі. В Остроміровому Євангеліє наведено приклади 38 династичних шлюбів Рюриковичів уХІ ст. [Остромирове Євангеліє 2015], з них 8 шлюбів припадають на Священну Римську імперію (сучасна Німеччина), 2 шлюби були укладено з Францією, 5 династичних шлюбів були укладанні зі скандинавськими королівствами та Англією, 7 династичних шлюбів Рюрики уклали з Польщею, 6 шлюбів були укладені з правлячою династією Угорщини, 3 шлюби з доньками половецьких ханів, 1 шлюб з візантійською царівною та 3 шлюби з представниками візантійської аристократії [Головченко 2018].

Висновки.

Отже, шлюбна дипломатія Середньовічної Русі дала можливість встановити мірні зовнішні зносини України-Русі з середньовічним західноєвропейським світом і Візантією. Крім того, у дослідженні наголошено, що ключовим наслідком становлення традицій середньовічної європейської шлюбної дипломатії стали формування сучасних засад дипломатичного церемоніалу, етикету, протоколу та основ міжнародних переговорів у сучасному світі.

Підкреслено, що позитивні зрушення, які дала шлюбна дипломатія, деякі питання, зокрема пов'язані зі становленням гендерної династичної еліти держави, ще не достатньо висвітлені та систематизовані у науковій літературі. Зокрема, сучасні дослідники продовжують дискутувати про достовірність дат народження руських князів і спадкоємців, співвідносячи їх із хронологією історичних подій. Останнє, загалом значно ускладнює дослідження. В основному історики обґрунтовують ті дати, які не виходять за часові рамки історичних понять.

Бібліографічні посилання

- List of dynasties.* (2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/list-of-dynasties-2074064> (дата звернення 15.05.2023)
- Ray, M. (2023). *Kievan Rus - historical state, Europe.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/Kyivan-Rus> (дата звернення 21.05.2023)

- Rurikid Dynasty. (2023). *DNA Project*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.familytreedna.com/groups/rurikid/about/background> (дата звернення 20.05.2023)
- Saint-Olga. (2023). *Britannica*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Olga> (дата звернення 25.05.2023)
- Yaroslav the wise. (2023). *Internet encyclopedia of Ukraine*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CY%5CA%5CYaroslavtheWise.htm> (дата звернення 23.05.2023)
- Владимир Святославич, в крещении Василий, в: *Энциклопедический словарь Ф.А.Брокгауза и И.А.Ефрона* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html> (дата звернення 17.05.2023)
- Войтович, Л. (2000). *Князівські династії Східної Європи (кінець IX-початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/dynasty/dyn.htm> (дата звернення 25.05.2023)
- Вортман, Д.Я. (2003) Анна, візантійська царівна, в: *Енциклопедія історії України: Т.1: А-В*. К.: Наукова думка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Anna_h (дата звернення 21.05.2023)
- Головченко, В. (2018). *Дипломатична історія України*. К.: Ніка-Центр.
- Грушевський, М.С. (1991). *Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя*. К.: Наукова думка.
- Дэй, Н. (2009). Агата – дочь Владимира Великого: путь к английскому престолу, в: *Софійські читання. Матеріали Вміжнародної науково-практичної конференції «Духовний потенціал та історичний контекст християнського мистецтва» (Київ, 28-29 травня 2009 р.)*. К.: Тов «Горобець».
- Котляр, М.Ф. (2013). Ярослав Мудрий, в: *Енциклопедія історії України: Т.10: Т-Я*. К.: Наукова думка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Yaroslav_M (дата звернення 23.05.2023)
- Котляр, М.Ф. (2023). Анна Ярославна, в: *Велика українська енциклопедія*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vue.gov.ua> (дата звернення 10.05.2023)
- Котляр, М.Ф. (2003). Анастасія Ярославна, в: *Енциклопедія історії України: Т.1: А-В*. Київ. В-во «Наукова думка» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Anastasiia_Y (дата звернення 21.05.2023)
- Німчук, В. (2015). Остромирове Євангеліє (1056-1057 років), у: *Німчук В. Історія української мови: хрестоматія. X-XIII ст.* Київ-Житомир: Полісся; НАН України; Інститут української мови. *Повість врем'яних літ*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/pvlyar/yar.htm> (дата звернення 26.05.2023)
- Повчання Володимира Мономаха*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-> дата звернення 26.05.2023)
- Филипчук, О.М. (2023). *Святослав Игоревич*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Sviatoslav_I (дата звернення 27.05.2023)
- Хрестоматія з історії держави і права України*. (2003). К.: Юрінком Інтер.
- Ясинецька, О.А. (2018). *Пам'ятки культурної спадщини XI-XII ст. у Польщі в контексті її династичних взаємин з Київською Руссю*: кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дис. на здобуття наук.ступеня к.і.н. (доктора філософії) за спеціальністю 26.00.05 – «Музеєзнавство. Пам'яткознавство». – Центр пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Київ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yasynetska_Olena/Pamiatky_kulturnoi_spadschyny_KhIKhII_st_u_Polschi (дата звернення 17.05.2023)

References

- Дэй, Н. (2009). Ahata – doch Vladymyra Velykoho: put k anghlyiskomu prestolu. Sofiiski chytannia. [Agatha, the Daughter of Vladimir the Great: The Path to the English Throne], in: *Sofiiski chytannia. Materialy V mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Dukhovnyi potentsial ta istorychnyi kontekst khrystyianskoho mystetstva» (Kyiv, 28-29 travnia 2009 r.)*. К.: Тов «Horobets». (in Russian)
- Fylypchuk, O.M. (2023). *Sviatoslav Ihorevych* [Sviatoslav Igorevich]. Retrieved May 27, 2023 from <http://>

- www.history.org.ua/?termin=Sviatoslav_I (in Ukrainian)
- Holovchenko, V. (2018). *Dyplomatychna istoriia Ukrainy* [Diplomatic history of Ukraine]. K.: Nika-Tsentr. (in Ukrainian)
- Hrushevskiy, M.S. (1991). *Narys istorii Kyivskoi zemli vid smerti Yaroslava do kintsia XIV storichchia* [An outline of the history of the Kyivan land from the death of Yaroslav to the end of the fourteenth century] K.: Naukova dumka. (in Ukrainian)
- Kotliar, M.F. (2003). Anastasiia Yaroslavna [Anastasia Yaroslavna], in: *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T.1: A-V*. K.: Naukova dumka. Retrieved May 21, 2023 from: http://www.history.org.ua/?termin=Anastasiia_Y (in Ukrainian)
- Kotliar, M.F. (2013). Yaroslav Mudryi [Yaroslav the Wise], in: *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T.10: T-Ya*. K.: Naukova dumka. Retrieved May 23, 2023 from http://www.history.org.ua/?termin=Yaroslav_M (in Ukrainian)
- Kotlyar, M.F. (2023). Anna Yaroslavna [Anna Yaroslavna], in: *Velyka ukrainska entsyklopediia*. Retrieved May 10, 2023 from <https://vue.gov.ua> (in Ukrainian)
- Khrestomatiia z istorii derzhavy i prava Ukrainy* [A textbook on the history of state and law of Ukraine]. (2003). K.: Yurinkom Inter. (in Ukrainian)
- List of dynasties*. (2023). Retrieved May 15, 2023 from <https://www.britannica.com/topic/list-of-dynasties-2074064>
- Nimchuk, V. (2015). Ostromyrove Yevanheliie (1056-1057 rokiv) [Ostromyr's Gospel (1056-1057)], in: *Nimchuk V. Khrestomatiia z istorii ukrainskoi movy X–XIII st. Istorii ukrainskoi movy: khrestomatiia. X–XIII st.* Kyiv-Zhytomyr: Polissia; NAN Ukrainy; Instytut ukrainskoi movy. (in Ukrainian)
- Povist vremianykh lit* [A Tale of Bygone Years]. Retrieved May 26, 2023 from <http://litopys.org.ua/pvlyar/yar.htm> (in Ukrainian)
- Povchannia Volodymyra Monomakha* [Teachings of Vladimir Monomakh]. Retrieved May 26, 2023 from <http://resource.history.org.ua/cgi-> (in Ukrainian)
- Ray, M. (2023). *Kievan Rus - historical state, Europe*. Retrieved May 21, 2023 from <https://www.britannica.com/topic/Kyivan-Rus->
- Rurikid Dynasty. (2023). *DNA Project*. Retrieved May 20, 2023 from <https://www.familytreedna.com/groups/rurikid/about/background>
- Saint-Olga*. (2023). *Britannica*. Retrieved May 25, 2023 from <https://www.britannica.com/biography/Saint-Olga>
- Vladymyr Sviatoslavych, v kreshcheny Vasylyi [Vladimir Svyatoslavich, baptized Vasily], in: *Entsyklopedycheskii slovar F.A.Brokhauza y Y.A.Efrona*. Retrieved May 17, 2023 from <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html> (in Russian)
- Vortman, D.Ia. (2003). Anna, vizantiiska tsarivna [Anna, Byzantine princess], in: *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T.1: A-V*. K.: Naukova dumka. Retrieved May 21, 2023 from http://www.history.org.ua/?termin=Anna_h (in Ukrainian)
- Voitovych, L. (2000). *Kniazivski dynastii Skhidnoi Evropy (kinets IX-pochatok XVI st.): sklad, suspilna i politychna rol. Istoryko-henealohichne doslidzhennia* [Princely dynasties of Eastern Europe (late 9th - early 16th centuries): composition, social and political role. A historical and genealogical study]. Retrieved May 25, 2023 from <http://litopys.org.ua/dynasty/dyn.htm> (in Ukrainian)
- Yaroslav the wise. (2023). *Internet encyclopedia of Ukraine*. Retrieved May 23, 2023 from <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CY%5CA%5CYaroslavtheWise.htm>
- Yasynetska, O.A. (2018). *Pamiatky kulturnoi spadshchyny XI–XII st. u Polshchi v konteksti yii dynastychnykh vzaiemyn z Kyivskoiu Russiu* [Monuments of Cultural Heritage of the XI-XII Centuries in Poland in the Context of Its Dynastic Relations with Kievan Rus]: kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Kyiv. Retrieved May 17, 2023 from https://shron1.chtyvo.org.ua/Yasynetska_Olena/Pamiatky_kulturnoi_spadschyny_KhIKhII_st_u_Polschi (in Ukrainian)